

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

CHILE – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2019

I. SAMMANFATTNING

Chile är en generellt sett väl fungerande demokrati där rättsstatens principer respekteras i betydande utsträckning. Det institutionella regelverket för mänskliga rättigheter har successivt stärkts efter att demokratin återinfördes 1990, genom konstitutionsändringar och inrättande av statliga organ som implementerar regelverket.

Chile präglades de sista månaderna 2019 av omfattande sociala protester, såväl fredliga som våldsamma. Undantagstillstånd och utgångsförbud utlystes för en kort period. I samband med protesterna gjorde polis och militär sig skyldiga till ett stort antal allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Kränkningarna innefattade oproportionerligt eller icke nödvändigt våld som resulterade i dödsfall, skador, tortyr, sexuellt och könsbaserat våld samt godtyckliga gripanden. Bland de skadade fanns minderåriga. Kränkningarna av de mänskliga rättigheterna under slutet av 2019 var de allvarligaste sedan demokratis återinförande 1990.

I samband med protesterna uttryckte president Sebastián Piñera kraftfullt sitt stöd för respekten av de mänskliga rättigheterna. Han bjöd in människorättsorganisationer att genomföra oberoende granskningar och inledde ett arbete för att ta ombord flera av deras rekommendationer, bland annat en reform av polisväsendet.

En nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter har tagits fram och under 2019 upprättades en nationell mekanism för att förebygga tortyr.

Förenings- och församlingsfriheten, yttrande- och pressfriheten samt religionsfriheten respekteras generellt, men det finns utmaningar kopplade till bland annat tillståndskrav för demonstrationer, ägarkoncentration av medier samt vandalisering av kyrkor. Fackliga rättigheter erkänns men är begränsade för offentliganställda. Strejkrätten är delvis inskränkt och fackligt engagerade riskerar repressalier från arbetsgivare.

Chiles senaste regeringar har arbetat för ökad jämställdhet men kvinnor utsätts fortsatt för diskriminering och är kraftigt underrepresenterade både vad gäller politiskt företrädeskap och på arbetsmarknaden. Betydande hinder för genomförande av abort kvarstår, även om det sedan 2017 är lagligt i tre specifika fall.

Utmaningar kvarstår också vad gäller förekomst av polisbrutalitet, situationen i landets fängelser, våld i nära relationer samt diskriminering av bland annat migranter, hbtq-personer och urfolk. Personer ur mapuchebefolkningen har vid upprepade tillfällen mötts med övervåld och tillämpningen av Chiles omstridda antiterrorismlag är ifrågasatt.

Det chilenska samhället präglas av betydande ojämlikhet. Stora delar av befolkningen har bristande tillgång till sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Dessa faktorer bedöms ha skapat en grogrund för protesterna 2019.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Domstolarna är självständiga i förhållande till den verkställande makten. Chile har en konstitutionsdomstol med långtgående befogenheter, den kan exempelvis ogiltigförklara lagförslag och presidentdekret. Högsta domstolens 21 domare utnämns av presidenten och godkänns av senaten med två tredjedelars majoritet. Domarna tjänstgör till pensionen vid högst 75 års ålder. Militärdomstol har jurisdiktion (domsrätt) över vissa brott begångna av militären.

Riksrevisorsämbetet och tillsynsfunktionerna i kongressen är autonoma institutioner som granskar regeringen och kongressen.

Rätten att ta del av allmänna handlingar garanteras av konstitutionen. Sedan 2008 finns en särskild lag som ger allmänheten rätt att ta del av allmänna handlingar inom 20 arbetsdagar samt en myndighet som verkar för att lagen ska efterlevas.

År 2019 rankades Chile på plats 26 av 198 länder i *Transparency International's* index för upplevd korruption, vilket innebär en försämring för fjärde året i rad. Organisationen har efterlyst en mer ambitiös antikorrupsionspolitik samt skydd för vittnen och visselblåsare. I *World Justice Projects* rättsstatsindex för år 2019 placerades Chile på plats 25 av 126.

De senaste åren har flera olagliga kartellbildningar och större korruptionsfall, bland annat inom näringsliv, polis och militär, uppmärksammas. I flera fall har politiker och företagsledare dömts till låga straff eller sluppit påföljd, vilket bedöms ha bidragit till ett lägre förtroende för staten. Missnöje med upplevd korruption inom staten uppges vara en av de huvudsakliga anledningarna bakom det låga valdeltagandet.

Rättssäkerhet

Chiles konstitution garanterar rätten till en rättvis rättegång. Åklagarämbetet faller inte under den verkställande maktens direkta kontroll. Rätten att förbereda och föra sitt försvar i brottmål regleras i lagen om straffrättsligt förfarande. Domslut är överklagbara och domstolssystemet består av tre instanser.

Straffbarhetsåldern är fjorton år. Längsta fängelsestraff som kan utdömas för minderåriga upp till femton respektive sjutton år är fem respektive tio år.

Chiles antiterrorismlagstiftning antogs under diktaturåren 1973–1990 och dess utformning och tillämpning har fått betydande kritik av såväl människorättsorganisationer som internationella organ. Kritiken riktas mot att lagens definition av terroristbegreppet är bred och att den

möjliggör långa häktningstider. Den urholkar också rätten till en rättvis rättegång, bland annat genom att godta anonyma vittnesmål. Dessutom kritiseras att lagen i oproportionerlig utsträckning tillämpats mot mapuchebefolkningen i samband med landkonflikter.

Kritik har även riktats mot lagen om statens inre säkerhet som under diktaturåren ofta användes för att förfölja och åtala den politiska oppositionen. Lagen, som också tillämpades i samband med de sociala protesterna 2019, innebär att åtalade kan dömas under andra förutsättningar än rättssystemet annars tillåter. Åtalade riskerar därmed att få höga straff för mindre allvarliga brott. Lagen har också använts för att motivera häktning av personer involverade i våldsamma protester, häktningar som av rättssystemet annars skulle ha uppfattats som orättfärdiga.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Flera organisationer, exempelvis Chiles nationella institut för mänskliga rättigheter (INDH), *Amnesty International* och universitetet *Diego Portales*, kritiserar regeringen för att brott begångna under diktaturåren inte utretts tillräckligt. Kritiken berör förbiseende av offren, låga skadestånd och långsamma rättsprocesser. Chile har sedan 2015 fällt två gånger i den interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter för brott begångna under diktaturåren.

Amnestilagen för brott begångna under det undantagstillstånd som rådde i början av militärdiktaturen mellan 1973 och 1978 har inte avskaffats. Sedan 1998 tillämpas den dock inte i fall som gäller kränkningar av de mänskliga rättigheterna och rättsväsendet har fortsatt att lagföra misstänkta personer. Piñeras regering har inte fullföljt två av den tidigare regeringens initiativ mot straffrihet för brott begångna under diktaturåren; de har valt att behålla amnestilagen samt att inte tillsätta en permanent kommission för att bedöma fall av politisk tortyr.

Rättsväsendets förmåga att ställa ansvariga till svars för de brott som begicks i samband med protesterna år 2019 kommer att bli avgörande för allmänhetens uppfattning om straffrihetens utbredning i Chile. President Piñera har betonat att straffrihet inte ska råda, men FN:s kontor för

mänskliga rättigheter har uttryckt oro över att ytterst få poliser eller militärer har ställts inför rätta samt över bristen på information om hur polis och militär arbetar med att säkerställa ansvarsutkrävande.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Chile är en representativ demokrati. Återkommande, fria och allmänna val hålls till presidentämbetet, parlamentet samt till regionala och kommunala beslutande organ. Valmyndigheten är oberoende. Den allmänna rösträtten för medborgare som fyllt 18 år kan inskränkas vid fängelsestraff och demens, men också vid åtal för allvarligt brott, vilket innebär en inskränkning av vissa medborgares medborgerliga och politiska rättigheter. Chilenska medborgare bosatta i utlandet får sedan 2017 rösta i presidentval och folkomröstningar. Valdeltagandet i det senaste presidentvalet 2017, uppgick till 49 procent. Enligt IDEA:s rapport *The Global State of Democracy* rankas Chile högt utifrån alla demokratiska bedömningskriterier, utom de som rör valdeltagande och delaktighet, framförallt civilsamhällets delaktighet.

Presidenten har den verkställande makten och utser regeringen, men kan inte upplösa parlamentet. Parlamentet kan rikta misstroendeförklaringar mot ministrar och presidenten om deras agerande anses ha stridit mot konstitutionen.

Chiles parlament, kongressen, består av en senat och en deputeradekammare. Lagförslag måste godkännas av båda kamrarna samt av presidenten. Konstitutionsdomstolen kontrollerar att lagförslag är författningsenliga och har långtgående befogenheter att förhindra att lagförslag antas.

Efter att valsystemet reformerades 2015 ökade kvinnors representation i kongressen vid senaste valet, år 2017, till 23 procent. I regeringen uppgick andelen kvinnliga ministrar i slutet av 2019 till 33 procent, 8 av 24.

Under protesterna 2019 nåddes en bred politisk överenskommelse om att hålla en folkomröstning om en ny konstitution ska ersätta den befintliga, som har sitt ursprung i militärdiktaturen. Även om konstitutionen

reviderats flera gånger har dess krav på kvalificerad majoritet i kongressen för vissa reformer kritiserats, inte minst av politiska partier till vänster och civilsamhällesorganisationer. De menar att samtliga sociala rättigheter inte garanteras, att strejkrätten är inskränkt och att det finns ett förbehåll till stöd för privatisering av tjänster.

Det civila samhällets utrymme

Chile har ett aktivt civilsamhälle med rätt att verka fritt från statlig inblandning. Enligt lagen har alla människor rätt att engagera sig i civilsamhällsorganisationer, och staten har en skyldighet att stötta initiativ från civilsamhället. Enligt folkräkningen 2017 hade 27 procent av befolkningen angett att de ”deltagit i en civilsamhällsorganisation” under det senaste året. 2019 fanns nära 15 organisationer per 1 000 invånare registrerade. Föreningar kan relativt enkelt registreras och få rättslig status, även om det kan förekomma byråkratiska hinder och vara svårt att finna finansiering.

Civilsamhällsorganisationen CIVICUS framhåller dock flera inskränkningar vad gäller civilsamhällets utrymme däribland tillämpningen av antiterrorismlagstiftningen, begränsningarna i strejkrätten och polisens våldsamma bemötande av demonstranter. Människorättsförsvarare har utsatts för fysiskt våld och kränkande behandling såväl i samband med protesterna 2019 som vid tidigare demonstrationer.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

I samband med protesterna 2019 använde polis och militär övervåld i strid med nationell och internationell rätt. FN:s kontor för mänskliga rättigheter konstaterade i en rapport om situationen i Chile i december 2019 att ett stort antal allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna hade ägt rum. Dessa inkluderade oproportionerligt eller icke nödvändigt våld som resulterat i dödsfall och skador, tortyr, sexuellt och könsbaserat våld samt godtyckliga gripanden. Enligt rapporten skulle två av dödsfallen kunna utgöra utomrättsliga avrättningar.

Enligt åklagarmyndigheten hade, den 30 november 2019, 5 558 personer anmält statliga aktörer, huvudsakligen polis, för kränkningar av de mänskliga rättigheterna i samband med protesterna. INDH drev vid årsskiftet 980 fall mot statliga aktörer. Fem av dessa rörde anklagelser för mord, 777 rörde tortyr och grym behandling, samt 137 rörde sexuellt våld.

Samtidigt rapporterades 359 ögonskador. Många av dessa hade skett till följd av polisens kritiserade användning av gummihagel. Ett stort antal demonstranter drabbades även av oproportionerlig användning av tårgas. Vid årsskiftet 2019 hade enligt Justitieministeriet cirka 3 500 poliser skadats samt 21 650 personer anhållits. Enligt Hälsoministeriet uppsökte cirka 13 000 personer offentlig vård för skador som uppstått i samband med protesterna mellan den 18 oktober och 18 december 2019. Regeringen tillsatte i december 2019 ett råd med uppdrag att modernisera polisen samt en kommitté för mänskliga rättigheter.

Det förekommer inga bekräftade uppgifter om stats sanktionerade politiska mord, utomrättsliga avrättningar eller ofrivilliga försvinnanden sedan diktaturåren 1973–1990.

Den rättsliga definitionen av tortyr har ändrats för att vara i enlighet med folkrätten. Straffsatsen för tortyr har skärpts och förbud mot amnestier för tortyrbrott har införts. Tillämpningen har dock ifrågasatts av bland andra INDH. 2019 utsågs INDH till nationell mekanism för att förebygga tortyr, med uppgift att bland annat granska och utfärda rekommendationer om behandlingen av frihetsberövade.

Cirka 140 000 personer, varav 16 000 kvinnor, finns inom kriminalvården. Av dessa är omkring 30 procent fängslade eller häktade, ofta under svåra förhållanden. En studie av INDH visade 2019 att 19 av 40 statliga fängelser var överbelagda. Av dessa var elva mycket kraftigt överbelagda och 90 procent hade problem med bristande faciliteter, till exempel avsaknad av uppvärmning och belysning, trasiga eller farliga elkontakter och bristande hygienmöjligheter. Tillgången till hälsovård var ofta begränsad. Vid 26 av anläggningarna rapporterades att personal utsatt frihetsberövade för misshandel, hot och förolämpningar.

Människohandel är förbjudet enligt lag men förekommer kopplat till både tvångsarbete och sexhandel. Regeringen har vidtagit vissa förebyggande åtgärder men få fängelsestraff utdöms och stöd till offer brister. Prostitution är tillåtet om kopplingar till människohandel saknas och om personen i prostitution är myndig och ger sitt samtycke.

Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades år 2001. Militärdomstolar kan fortfarande utdöma dödsstraff mot militär personal under krigstillstånd.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Samhällsklimatet påverkas fortfarande av de otaliga påtvingade försvinnanden som förblivit ouppklarade sedan diktaturåren. Godtyckliga frihetsberövanden är förbjudna enligt konstitutionen men rapporteras ha förekommit bland annat i samband med protesterna 2019 då FN:s kontor för mänskliga rättigheter observerade att även fredliga demonstranter och förbipasserande anhållits under förhållanden som bedöms som godtyckliga. Enligt justitieministeriet hade nära 1 700 illegala anhållanden ägt rum mellan den 20 oktober och 9 december 2019. Ett flertal fall av illegala frihetsberövanden av personer från mapuchebefolkningen, bland annat i samband med protester för utökade landrättigheter, har uppmärksammats under senare år.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande-, press- och informationsfrihet garanteras i konstitutionen och respekteras generellt. Yttrandefriheten gäller även på internet. Enligt OECD har 87,5 procent av hushållen i Chile tillgång till internet vilket är över genomsnittet för organisationens medlemsländer.

Utbudet av dagstidningar, tidskrifter, tv- och radiokanaler är stort. I Reportrar utan gränser index för pressfrihet 2019 placeras Chile på plats 46 av 180 länder.

Den demokratiska debatten utmanas dock av en betydande ägarkoncentration av chilenska medier. Reportrar utan gränser har rapporterat om ett fall där journalister pressades att röja källor i militärdomstol samt om flera fall av kränkande rättsprocesser mot

journalister som granskar känsliga ämnen, såsom politisk korruption och mapuchebefolkningens krav på landrättigheter.

I samband med protesterna 2019 hindrades journalister i flera fall från att utföra sitt arbete. Intresseorganisationen *El Observatorio del Derecho a la Comunicación* har rapporterat att 138 medarbetare utsattes för våld, hot eller frihetsberövanden av statliga aktörer, huvudsakligen polis, från början av protesterna i mitten av oktober till den 22 november 2019. Även personal från INDH skadades och förhindrades i vissa fall utföra sitt granskande uppdrag. Staten lyckades inte heller förhindra att flera partilokaler vandaliserades och att politiska företrädare trakasserades.

Rätten till förenings- och församlingsfrihet

Förenings- och församlingsfriheten är fastställd i konstitutionen och respekteras överlag. Dessa friheter kan dock begränsas vid undantagstillstånd. Detta skedde under nio dagar i oktober 2019 då utgångsförbud utlystes och militär tillfälligt tog över vissa säkerhetsfunktioner.

Enligt ett dekret från diktaturåren krävs tillstånd för offentliga möten och demonstrationer, något som kritiserats av bland annat INDH. Polisen har rätt att förhindra eller upplösa demonstrationer som saknar tillstånd.

FN:s kontor för mänskliga rättigheter har fört fram kritik mot att polisen 2019 misslyckades med att skilja mellan våldsamma och fredliga protester och mot att polisen använde oproportionerligt våld, bland annat i syfte att förhindra fredliga demonstrationer.

Även polisens bristande kapacitet att hantera våldsamma demonstranter bedöms ha påverkat rätten till fredliga sammankomster.

Polisen har möjlighet att genomföra förebyggande identitetskontroller och i en timme kvarhålla personer som inte kan styrka sin identitet. INDH har observerat att kontrollerna tillämpas oftare gentemot personer ur utsatta grupper. Regeringen har föreslagit att även minderåriga ska kunna kontrolleras, vilket har kritiserats av INDH och Unicef för att strida mot Barnkonventionen. Regeringen presenterade hösten 2019 flera förslag för att stärka lag och ordning, bland annat ett omstritt maskeringsförbud.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfriheten är inskriven i konstitutionen och respekteras generellt. Diskriminering på grund av religion är förbjuden. Inflytandet i samhället från den katolska kyrkan är betydande även om kyrkan formellt är skild från staten.

Ett tiotal katolska och evangeliska kyrkor vandaliserades av demonstranter i samband med protesterna 2019. Under flera år har kyrkor i Araucanía-regionen utsatts för attacker av militanta aktivister som en del i deras protester mot statens behandling av mapuchebefolkningen.

Antisemitiska uttalanden förekommer i ökande utsträckning i samhället.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Chile har ratificerat samtliga av den Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta kärnkonventioner. En nationell handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter antogs 2017. Regeringen har kritiserats av civilsamhällesorganisationer för bristande implementering av arbetsrättsliga reformer.

Arbetslösheten låg på sju procent sista kvartalet 2019 och var något högre för kvinnor än för män. Inkomstfördelningen är mycket ojämn och det finns betydande skillnader mellan städer och landsbygd. I slutet av 2019 var minimilönen 301 000 chilenska pesos, vilket motsvarade ca 3 700 SEK och hälften av löntagarna tjänade under 400 000 pesos i månaden. 29 procent av arbetskraften arbetade inom den informella sektorn där lönerna är lägst och arbetsvillkoren ofta brister.

Staten finansierar i regel 30 veckors föräldraledighet. Denna tillfaller automatiskt modern, som är förbjuden att arbeta sex veckor före födseln och tolv veckor efter. Om modern är yrkesverksam kan hon överföra sex veckors föräldraledighet till fadern. Fadern har rätt till fem dagars ledighet i samband med födseln.

Konstitutionen erkänner rätten till fackligt engagemang, men begränsningar finns för offentliganställda. Medlemskap i fackföreningar stigmatiseras fortfarande på många arbetsplatser. Det finns över 11 000 fackföreningar men medlemsantalet är lågt. 2016 hade över 80 procent av alla företag med fler än tio anställda aldrig haft någon fackföreningsansluten personal. Fackligt engagerade riskerar att utsättas för repressalier då det är relativt enkelt för företag att avskeda personal.

Strejkrätten är fortfarande delvis inskränkt eftersom strejklöslöshetsförbud råder för statligt och kommunalt anställda samt för anställda inom sektorer som anses tillhandahålla nödvändiga samhällstjänster, till exempel el- och gasförsörjning och vissa hamnar. Enligt universitetet *Diego Portales* tillämpas förbudet på fler verksamheter än vad lagen ger utrymme för.

Chile placeras på Internationella fackliga samorganisationens (ITUC) *Global Rights Index* på kategori fyra av fem vad gäller efterlevnad av fackliga rättigheter, vilket avser att ”systematiska övergrepp av rättigheter” förekommer.

Tvångsarbete är enligt konstitutionen förbjudet och regeringen har vidtagit vissa förebyggande åtgärder. Enligt *Global Slavery Index* har Chile relativt sett låg förekomst av tvångsarbete, samtidigt som uppskattningsvis 14 000 personer 2018 arbetade under slavlika förhållanden.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Förväntad medellivslängd vid födseln är 77 år för män och 82 år för kvinnor. Barnadödligheten har enligt Världshälsoorganisationen (WHO) minskat från 19 per 1 000 barn 1990 till sju per 1 000 barn 2018. Mödradödligheten beräknades 2018 vara tretton per 100 000 födselar.

Chile bedöms inte kunna garantera tillgång till ett hälsovårdssystem som ger hela befolkningen likvärdiga möjligheter till bästa uppnåeliga hälsa. Av de med lägst inkomst upplever mindre än hälften att de har en god hälsa och över 30 procent har problem med tillgång till sjukvård. Kvinnor är kraftigt överrepresenterade bland dem som uppger att de avstår från att söka vård av kostnadsskäl.

Av befolkningen tillhör 78 procent, varav en majoritet är kvinnor, det offentliga sjukförsäkringssystemet. 14 procent har en privat sjukförsäkring. Det privata sjukvårdssystemet håller generellt sett högre standard än det offentliga systemet som enligt bland annat INDH har problem med långa väntetider, dåliga arbetsvillkor och brist på specialistläkare. Av alla läkare arbetar 43 procent i det offentliga systemet. Åtta procent av landets BNP spenderas på sjukvården, vilket är mindre än i andra OECD-länder. År 2018 fälldes Chile i den interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter efter att en äldre man avlidit på grund av inadekvat vård.

Från att ha varit helt förbjudet är abort sedan 2017 tillåtet i tre fall: vid våldtäkt, när kvinnans liv är i fara och när fostret inte anses livsdugligt. Majoriteten av alla kvinnor som önskar genomföra abort täcks inte av lagstiftningen, vilket resulterar i osäkra aborter. Även kvinnor med laglig rätt till abort möter många hinder. Samvetsfrihet för såväl vårdpersonal som hela kliniker begränsar tillgängligheten för att genomföra abort. Nära hälften av alla offentliganställda läkare nekar att utföra aborter efter våldtäkter. De regionala skillnaderna är betydande vilket försvårar situationen för kvinnor på landsbygden.

Familjeplanering är subventionerad av staten och på offentliga vårdcentraler finns preventivmedel tillgängliga utan kostnad, även om den generella kvaliteten på familjeplaneringen, samt utbudet av och informationen om preventivmedel kritiseras av det nationella ungdomsinstitutet. Även sex- och samlevnadsundervisningen för unga kritiseras, både i fråga om tillgänglighet och kvalitet. Flera organisationer har kopplat samman detta med en generell ökning av hiv.

Den dåliga luftkvaliteten är ett stort problem som påverkar såväl vuxna som barn i framförallt större städer och områden nära tunga industrier. I en uppmärksammad dom från 2019 ålade Högsta domstolen den chilenska staten att vidta åtgärder i ett område där cirka 1 000 personer hade påverkats av utsläpp under 2018.

Rätten till utbildning

Chiles konstitution fastställer rätten till utbildning. Grundskolan och gymnasiet, sammanlagt tolv års undervisning, är obligatoriska. Såväl offentliga som privata skolor förekommer och skolavgifter är vanliga. Staten har en skyldighet att finansiera utbildningen och enligt lag ska alla ha samma rätt att nå läroplanernas uppställda mål. Trots detta är utbildningssystemet mycket ojämnt och kvaliteten i många fall bristande, inte minst inom det offentliga systemet. I den senaste PISA-undersökningen placerades Chile under medel bland OECD-länderna både gällande prestation och jämlika förutsättningar.

Regeringen har lanserat reformer vars syfte är att göra antagningssystemet till skolor mer meritbaserat. Detta har kritiserats för att missgynna elever med svagare socioekonomiska förutsättningar.

Universitetsutbildningar är dyra och många studenter skuldsätter sig för att betala avgifterna. Studenter från familjer med låg inkomst har rätt till gratis universitetsutbildning på utvalda lärosäten.

Av landets vuxna befolkning är 96 procent läs- och skrivkunniga. Såväl läskunnigheten som antalet skolår är lägre på landsbygden. Resultaten i grundskolan skiljer sig inte påtagligt mellan pojkar och flickor, men det finns stora skillnader i val av högre utbildning. INDH har kritiserat att det saknas undervisning i grundskolan om mänskliga rättigheter, i synnerhet om kränkningarna under diktaturåren.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Chile rankas på plats 42 av 189 i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling. BNP per capita uppgick 2019 till 25 155 USD mätt i köpkraft. Fattigdomen har sjunkit från över 50 procent 1987 till 6,5 procent 2017 baserat på Världsbankens definition för högre medelinkomstländer. Skillnaderna i tillgångar är dock betydande och inkomstfördelningen är mycket ojämn, såväl mellan kvinnor och män som mellan olika socioekonomiska grupper. Många har en utsatt ekonomisk situation med begränsade möjligheter att hantera oväntade utgifter eller inkomstbortfall.

Ett växande problem är den svåra ekonomiska situationen för pensionärer, särskilt kvinnor. Majoriteten får en pension som är betydligt lägre än minimilönen, även om personerna har pensionssparat större delen av sitt arbetsliv.

Ungefär 4,5 procent av befolkningen lider av undernäring. Samtidigt är övervikt ett allt större problem, särskilt bland barn.

Långvarig torka och allt högre kostnad för vatten, bland annat som en konsekvens av att vattenförsörjningen privatiserats, har orsakat svårigheter för bland annat småskaliga lantbrukare. Även bostadsbrist är ett växande problem. I början av 2019 bodde minst 100 000 personer, varav 27 procent migranter, i irreguljära bosättningar.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Enligt konstitutionen är alla medborgare lika inför lagen, men i praktiken kvarstår ojämlikheter mellan könen. Civilrättsligt står – om inget annat avtalas – mannen som familjens överhuvud i ett äktenskap och han har ensam fri förfoganderätt över all egendom. Män kan gifta om sig direkt efter en skilsmässa medan kvinnor som huvudregel behöver vänta nio månader.

Chilenarnas inställning till jämställdhet har blivit mer positiv det senaste årtiondet enligt en undersökning av UNDP. Trots det kvarstår stora utmaningar för kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och i politiken. Enligt OECD var endast 58 procent av kvinnorna i arbetskraften 2018, jämfört med 77 procent av männen. En anledning till detta är den bristande tillgången till barnomsorg. Enligt nationell statistik är lönegapet mellan kvinnor och män cirka 30 procent.

Den bristande jämställdheten har erkänts vara ett problem av Chiles senaste regeringar som har vidtagit åtgärder för att hantera ojämlikheten. 2016 inrättades ett kvinno- och jämställdhetsministerium och 2018 lanserade regeringen Piñera 2018 en så kallad kvinnoagenda med 22 mål och flera lagändringsförslag. 2019 infördes förbud mot sexuella

trakasserier på offentlig plats. Ytterligare lagar, med fokus på ekonomisk jämställdhet och på att bekämpa våld mot kvinnor och flickor, övervägs.

År 2017 rapporterades att 38 procent av alla kvinnor någon gång utsatts för fysiskt eller psykiskt våld av sin partner och 2019 begicks enligt regeringen 46 könsrelaterade mord på kvinnor. Sexuella trakasserier är fortsatt vanligt förekommande och ökar i omfattning på nätet. I samband med protesterna 2019 var kvinnor särskilt utsatta för sexuellt och könsbaserat våld, i synnerhet av polis och i samband med frihetsberövanden.

Barnets rättigheter

Chile ratificerade FN:s barnkonvention 1990. Vissa former av barnaga är dock fortfarande tillåtet.

Enligt den senaste tillgängliga nationella statistiken från 2017 hade barn i hälften av alla familjer upplevt psykiskt eller fysiskt våld den senaste månaden. Av alla barn levde 14 procent i inkomstfattigdom och 23 procent i multidimensionell fattigdom som beaktar aspekter som utbildning, hälsa, etcetera.

År 2017 utsattes åtminstone 16 barn för människohandel. Polisbrutalitet mot unga har sedan länge utgjort ett problem. I samband med protesterna 2019 utsattes ett stort antal minderåriga för fysiska eller psykiska övergrepp.

Barn under 15 år får inte arbeta. Barn mellan 15 och 17 år får, under förutsättning att barnet går i skolan, utföra tidsbegränsat arbete med förälders tillstånd. Barnarbete förekommer likväl.

Barnomsorgsmyndigheten *Sename* har kritiserats starkt efter att det uppdagades att 856 barn i myndighetens vård omkom under åren 2005–2016 och att många andra har farit illa mentalt eller fysiskt. Lagförslag för att omstrukturera *Sename* behandlas.

Flera reformer har genomförts för att stärka barns rättigheter, bland annat har en särskild statssekreterare och en ny myndighet, liknande den svenska Barnombudsmannen, inrättats.

En brottsutredning gällande oegentligheter inom internationella adoptioner från Chile under 70- till 90-talet pågår. Brottsrubriceringen är bortförande av barn och oegentligheter i adoption. Åtminstone 3 205 adoptionsärenden omfattas av utredningen, varav minst 630 gäller barn som förts till Sverige i syfte att adopteras. Det är inte fastslaget att det förekommit oegentligheter i alla dessa processer.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Urfolk erkänns inte i konstitutionen men deras rättigheter regleras i nationell lag. Det finns officiellt nio urfolk, varav det största är Mapuche. Urfolk utgör 12,8 procent av befolkningen, vilket motsvarar över två miljoner personer. Afrochilenare erkändes som stamfolk 2019.

Chile har ratificerat ILO:s konvention nr. 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder men implementeringen har brister gällande rätten till inflytande samt territoriella rättigheter.

Den nationella myndigheten *Conadi* har i uppdrag att främja urfolkens intressen. *Conadi* styrs av ett nationellt råd med representanter för urfolk och regering. Ett ministerium för urfolks rättigheter utlovades 2016 men har ännu inte inrättats. I regionen Araucanía, där en fjärdedel av befolkningen är mapuche, lever dubbelt så många i fattigdom som i resten av landet. Urfolk, och särskilt kvinnorna bland dem, är underrepresenterade i kongressen och utsätts ofta för diskriminering, bland annat på arbetsmarknaden.

Mapuchebefolkningens landrättigheter är föremål för en långdragen konflikt mellan Mapuchebefolkningen å ena sidan och staten och företag som vill exploatera marken å andra sidan. Detta leder till återkommande, ibland våldsamma, protester i Araucanía. Den plan som regeringen lanserade 2018 för att främja fred och utveckling i regionen har skjutits upp efter att ha kritiserats av mapuche för att urholka det rättsliga skyddet för territoriella rättigheter, och för att ha en bristande konsultationsprocess.

Flera fall av olagliga frihetsberövanden, polisiärt övervåld och rättsosäkra utredningar mot personer ur mapuchebefolkningen har rapporterats av

civilsamhällesorganisationer. 2018 sköts en ung mapucheaktivist i ryggen under en polisinsats som blivit ifrågasatt. Händelsen ledde till protester och har fått efterverkningar på högsta nivå inom polis och regering.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Förbud mot diskriminering av hbtq-personer är lagstadgat sedan 2012, men våld och annan diskriminering mot dem förekommer. Upp mot 700 hatbrott mot hbtq-personer anmäldes 2018, men mörkertalet tros vara stort och regeringen har kritiserats av civilsamhälleorganisationer för sin passivitet i frågan. I samband med protesterna 2019 rapporterades åtminstone ett tjugotal hbtq-personer ha utsatts för kränkningar med homo- eller transfobiska inslag av polis.

Samkönade par har sedan 2015 rätt att registrera partnerskap med juridisk och civil status. Ett lagförslag om att legalisera samkönade äktenskap behandlas i kongressen men ges inte prioritet av regeringen. Ett förslag om att samkönade par skulle få adoptera barn inväntar behandling i senaten. Sedan 2019 har ogifta personer över 18 år rätt att registrera korrigerande av juridiskt kön och namnbyte genom ett enkelt civilrättsligt förfarande utan krav på könskorrigering operation. Särskilda krav finns för barn och gifta personer. Könskorrigering operationer finansieras delvis av offentliga medel, delvis av egen finansiering och väntetiden är upp till fem år.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Chile har de senaste åren tagit emot ett stort antal migranter och flyktingar, framförallt från Venezuela, Haiti och Bolivia. I december 2019 uppgick det totala antalet migranter till 1,5 miljoner, vilket innebar en fördubbling på tre år. Chile beräknas vara det tredje största mottagarlandet av venezolaner i Latinamerika, med drygt 450 000 personer. År 2019 ansökte 780 personer om asyl. Handläggningstiden är ofta lång och mycket få beviljas flyktingstatus.

Regeringen har infört visumkrav för haitier och venezolaner, men också möjliggjort för många som saknat visum eller uppehållstillstånd att legalisera sin vistelse i Chile. Kongressen behandlar ett lagförslag som bland annat omfattar en utökad rätt till sjukvård och sociala förmåner för

migranter. Människorättsorganisationer har kritiserat förslaget för att inte fokusera tillräckligt på migranternas mänskliga rättigheter.

Tillgången till arbete för migranter var 2019 relativt god och migranternas tillgång till vård för gravida och minderåriga samt akutvård har stärkts, Vissa hinder för utbildning kvarstår och boendesituationen är för många svår. Migranter löper även större risk att utsättas för diskriminering och bli offer för trafficking.

FN:s flyktingorgan UNHCR har uppmanat Chile att arbeta förebyggande mot statslöshet samt att skydda statslösa personer. Genom ett särskilt initiativ har 250 barn med transitflyktingstatus fått chilenskt medborgarskap. Runt 2 000 personer riskerar fortfarande statslöshet.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Chile har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt lag är staten skyldig att säkerställa allas lika behandling och förutsättningar. Lagen om inkludering i arbetslivet ger rätt till lika tillgång till byggnader, information och kommunikation. Sedan 2017 måste företag med över hundra anställda tilldela minst en procent av arbetsplatserna till personer med funktionsnedsättning.

Diskriminering av personer med funktionsnedsättning förekommer men uppmärksammas i låg utsträckning Cirka 17 procent av befolkningen lever med en funktionsnedsättning. Majoriteten av dessa är kvinnor. Jämfört med övriga befolkningen lever fler personer med funktionsnedsättning i fattigdom och saknar utbildning eller arbete. Den stora majoriteten av alla personer med funktionsnedsättning omfattas av det offentliga vårdssystemet. Av alla personer med funktionsnedsättning uppger 37 procent att tillgängligheten till vård brister. Detta kan jämföras med personer utan funktionsnedsättning där endast 24 procent uppger att tillgängligheten till vård brister. Påtvingade medicinska ingrepp, särskilt inom den psykiatriska vården, samt enstaka tvångsteriliseringar har rapporterats. Steriliseringar av barn med funktionsnedsättningar är under vissa förutsättningar tillåtet.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Chile

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Chile. Sveriges regelbundna dialog med Chile om mänskliga rättigheter intensifierades efter oroligheterna 2019. Exempelvis har Sveriges ambassad i Chile fört dialog med bland andra Chiles justitieminister, statssekreteraren för mänskliga rättigheter och INDH om de anklagelser om allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter som lagts fram.

Sverige samarbetar genom ambassaden med organisationer som verkar för att stärka kvinnors, flickors och hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter samt med främjar hållbart företagande i nära samarbete med Business Sweden, svenska företag och andra organisationer.

Genom EU driver Sverige ett aktivt arbete för mänskliga rättigheter, bland annat genom EU-delegationens årliga dialog om mänskliga rättigheter med regeringen och samarbetsprogrammet *EUROSociAL+*.

Den senaste granskningen av Chile i FN:s universella granskningsmekanism *Universal Periodic Review (UPR)* ägde rum 2019. De svenska rekommendationerna rörde aborträtten, samkönade äktenskap och urfolks rättigheter. Rekommendationerna om aborträtten noterades medan övriga accepterades.

Ett tiotal FN-organ finns på plats i Chile. FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika och Karibien har sitt huvudsäte i Santiago.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1972. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt och det tillhörande protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1992 respektive år 2008.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 1972. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1971.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, CEDAW) ratificerades år 1989. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 1988. Det tillhörande protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2015.

Internationella konventionen om skydd för migrantarbetare och deras familjers rättigheter (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families*, ICRMW) ratificerades år 2005.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades år 2008. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2008.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, ICED*) ratificerades år 2009.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) ratificerades år 1972. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1972.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) ratificerades år 2009.

Regionala instrument

Amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter (*American Convention on Human Rights, ACHR*), ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har inte ratificerats. Det tillhörande protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 2008.

Inter-amerikanska konventionen om att förebygga och bestraffa tortyr, (*Inter-American Convention to Prevent and Punish Torture*) ratificerades år 1988.

Inter-amerikanska konventionen om att förebygga, bestraffa och eliminera våld mot kvinnor (*Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women*) ratificerades år 1996.

Erkännande av Interamerikanska domstolens (*IACHR*) jurisdiktion, accepterades år 1990.